

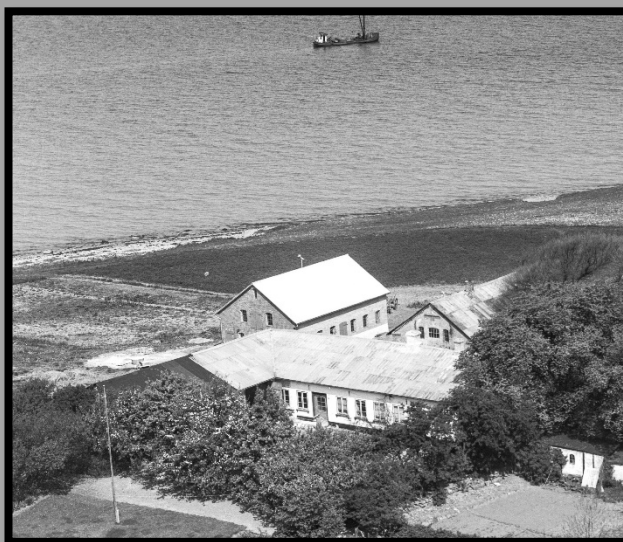
Christen Hansen Christensen minde (Cedde v. æ. hav)

Jeg husker en løbetur rundt om det gamle elmetræ hjemme på gårdspladsen derhjemme. Farmor var på besøg og jeg havde fået et par nye brune sandaler. Jeg husker en spadseretur hjem fra farmor og farfar en kold vinteraften med frost og sne der knirkede under støvlerne sammen med min onkel og faster Andreas og Ann Madsen og min fætter Christen, inden vi

gik fra dem ved Kroum hylede en ræv så hjerteskræende i vinternatten.

Far var daglejer i Hellesø ude ved Mathias Hellesø. De havde en lille hest til at køre mælk op til samlingsstedet med, den lånte far til at lave lidt lettere arbejde med på vores lille husmandssted, når der så var fyraften blev jeg løftet op på skimmelen og red så de 1 en halv kilometer så stolt som en prins, med fat ved tømmerne bagved, så tror jeg at vi var lige lykkelige begge to.

Som daglejer var mor og far indbudt til juleaften ude på Hellesø og her så jeg det første juletræ og så fik vi en stor bunke pebernødder af rugmel, det var den største herlighed jeg havde oplevet. Jeg var omkring 4 et halvt dengang. Et år senere i 1913 var jeg med far og mor til juletræsfest på Nørherredhus, ja det store juletræ var flot men resten druknede i et virvar af alle de børn og voksne mennesker.

Mormor og morfar Jørgen Skomager og Anmai var på aftægten der var mit faste tilholdssted. Morfar havde sit værksted oppe på loftet i et stort gavlværelse, han sad ved en forhøjning ved det store vindue. Om aftenen havde han en glaskugle foran lampen den skastede lyset ned på skoen. Mormor lærte mig de danske bogstaver det kunne jeg inden jeg kom i skole, men jeg havde også begyndt på den tyske læsebog. I april måned 1915 begyndte jeg i skolen hos lærer Madsen. Det var nder krigen og vi havde kun en lærer, de første fire klasser gik om efter-

skolebillede fra 1917

middagen og de ældste fire klasser om formiddagen. Den første dag spurgte han os om hvad vi kunne synge, da han ingen svar fik, spurgte han Jens Thomsen fra Stoltebøge om han ikke kunne synge (Den gang jeg drog afsted), men jeg kan ikke huske hvad Jens svarede. Efter en måned eller to gik al samtale og undervisningen inde i skolestuen på tysk,

men på legepladsen råbte vi på dansk det kunne de ikke gøre noget ved. Da vi nåede til 1917-18 blev det sløjt med skolegangen om vinteren var der ingen brænde, så vi var kun oppe om morgenen for at få lektier for.

Familie Madsen

Somme tider var lærer Madsen indkaldt, så havde vi to lærinder fra Nordborg frk. Petersen og frk. Jacobsen, vi havde også en vikar der hed Albrechen, men om sommeren når Madsen var hjemme samlede vi løv fra træerne i store sække. De blev kørt ned til Dyvig og kom op på loftet hvor de blev tørret for så senere at blive sendt til fronten som hestefodder. Vi skar også brændenælde og ribbede dem for blade, de blev brugt til tøj til Sevil -befolkningen i de store tyske byer, og jo mere vi kunne samle jo længere kunne han holde sig hjemme fra fronten. Om krigen, jeg husker at en af naboerne kom på gårdspladsen og fortalte at nu var krigen brudt ud. Næste dag formiddag sad Peter Christensen fra Sønderkov oppe hos bedstefar og fik sine støvler forsålet, han skulle stille næste dag (Rejste fra kone og 6 børn). Min far havde ikke været soldat, han var til session et par gange t 1917 og 18, men da han havde haft tuberkulose og havde kun en lunge slap han fri samtidig arbejdede han en-to-tre steder hvor manden var i krig, så det gjorde vel også noget.

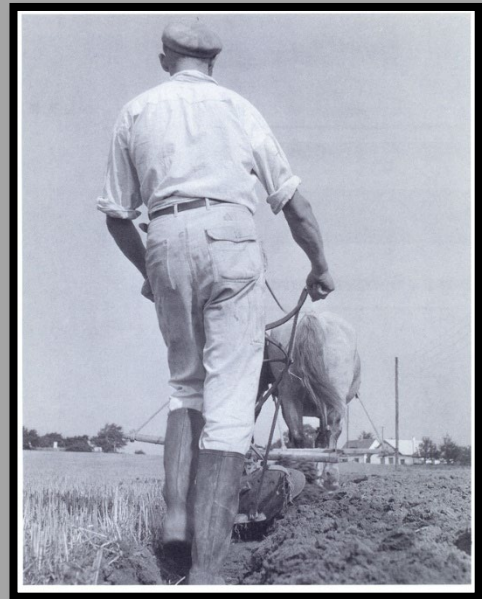

Efterhånden som krigen gik blev alle fødevarer rationeret der måtte kun slagtes en gris, der kom der en kødsynsmand og stemplede, fedtstof var knap, smør fik vi kun hvis vi kærnedede selv. Hvede blev gemt og malet på en stor kaffemølle til mel, al korn skulle afleveres, sukker og sirup var også rationeret det lavede de af sukkerroer, men den sirup var noget ram. Der blev avlet boghvede, men det værste var at der ingen var der kunne skælde dem, så gjorde man det selv, men man kunne ikke få alle de sorte skaller fra så grøden ar temmelig mørk og så med den ramme sirup til var ikke lige min livret. Alt dette skulle den tyske soldat kontrollere. En gang havde de

samlet 12 gendarmere fra hele Als og de begyndte eftersøgning foran i Holm by, men så gik budskabet fra gård til gård med tjenestepige eller børnene, noget fandt de, men i forhold til anstrengelserne var det vist ikke ret meget. Gendarmen fra Svenstrup som var en af de ivrigste faldt gennem et rådnet brædder loft og havnede på en stor so. Det med gendarmen kan jeg lige huske for før 1914 da kom han ridende en søndag formiddag i fuld uniform og pikkelhat og den lange sabel for at se til at folk ikke arbejdede i kirketiden.

Min far har måttet været meget inde i det tyske sprog, for jeg kan huske at konerne kom til ham når de skulle have en ansøgning om orlov opsat når de skulle have manden hjem på orlov. Min far gik for dagløn hos Mathias Kolmos på Hellesø og så lånte han hesten til at pløje med, de øverste agner var meget sandet og da han begyndte i 1908 var der ikke andet end noget kat skæg på den, men han fik den kalket og såede luserne, og det lykkedes godt. Der var 3 køer, en so og et par grise i stalden. Om vinteren tærskede far avlen med plejlen og rugkadme blev der lavet det vi kaldte tag af.

Oppe på aftægten boede mormor og morfar, det var Jørgen skomager og Anne Marie oldefar og oldemor som jeg kaldte dem. Oldefar sad i gavlværelset ved det store vindue og ordnede sko og støvler fra om morgenen kl. 7 og til aften kl. 18. Oldemor passede huset og hjalp både min mor og min morbror særlig efter 1918-19 da min far og morbrors kone døde, men før den tid 1912-18 var oldemor næsten det bedste der fandtes, hun spillede kort med mig og ikke mindst lærte hun mig at læse dansk, jeg har læst bøger og aviser fra jeg var 8 år. Der stod en bogsamling bøger på dansk i 2 bogsamlinger fra sprogforeningen, den ene hos gårdejer Johan Schmidt og den anden hos bødker Otto Petersen, der er vist ikke mange af dem som jeg ikke har læst fra jeg var 10-13 år.

skolebillede fra 1920

Derfor havde jeg det let da vi i 1920 begyndte at lære dansk i skolen, min Lærer L. S. Ravn og Holst var nok lidt imponeret over det som jeg viste og kunden og ville da jeg var 12 år have mig i mellem skolen i Nordborg, men det kunne jo ikke blive noget til, det var ikke noget for

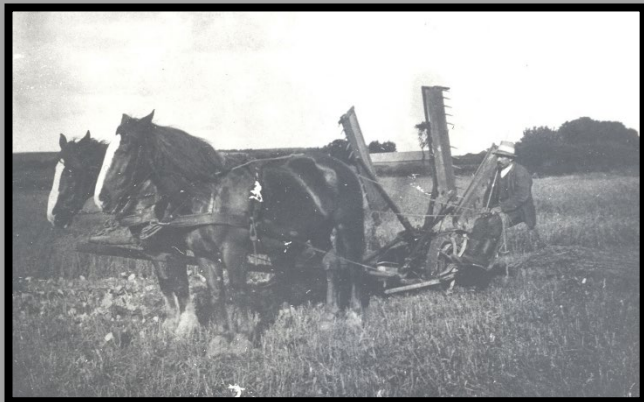
en husmandsdreng. Så var der jo ikke andet at gøre end at slå om, nu skulle jeg til at lære at bruge mine hænder, og det var til at begynde med ikke min stærke side.

Følkærgård 1920

Da jeg den 1 maj 1922 kom ud at tjene som dreng på Følkærgård vejede jeg 72 pund. Det var op om morgenen kl. 5, med ud og malke 3-5 køer sammen med fodermesteren og pigen der var en 14-15 at malke, derefter skulle 2 får med fire lam trækkes ned på skrænten ved stranden hen over en 8 tønder lang mark, så hjem og i skoletøj 3. km. I skole. Det kunne nås hvis man skød genvej, det

værste var at man duede ingen ting til, og det fik man at vide mange gange, og det gjorde man nok heller ikke. Skolen holdt op kl. 12 og 12.30 var jeg hjemme og så fik jeg middagsmad, det havde de andre fået kl. 12. Vi begyndte igen 13,30 og kl. 16. fik vi eftermiddags mellemmad og så fortsatte vi til kl. 18, så skulle vi have køerne malket og kl. 19 var vi færdig og gik ind og fik nadver som bestod af enten grød, kakao med tvebakker eller rødgrød, vi fik en god kost. Da kl. var 19.30 skulle der laves lektier og så var det på hovedet i seng og så mærkede jeg ikke når fodermesteren hen på aftenen kravlede ned til mig, sådan gik sommeren.

Jeg fik lært at køre med hesten foran roerenseren, at hakke roer, binde neg op efter aflæggeren i høsten, at løbe efter selvbinderen når manden kørte og holde klipperen fri for neg og ellers hjælpe når der var noget i vejen. Jeg blev betroet at smøre selvbinderen i middagsstunden. der var 52 smørhuller der skulle have olie. Først i september måned da vi var ved at tæske

skred jeg ud med et fag korn oppe på toppen af den store lade og landede nede på lade gulvet, jeg kom til læge, senen i mit venstre fod var sprængt, så jeg gik en måned hjemme ved mor og far og begyndte så i oktober igen. Oktober var noget drøj for når man havde været oppe kl.5 og været ude i kulden 2-3 timer og så kom i skolen og sidde i varmen så var det svært at holde sig vågen, men min lærer var god nok han sagde aldrig noget. I november kom jeg hjem og skulle gå til præst som vi kaldte det. Jeg fik 15. kr. om måneden for den sommer, men kun for de 5 måneder, den måned jeg gik hjemme med benet fik jeg ikke noget for, men bonden fik 45 kr. fra forsikringen for mig, så selv om jeg ikke duede ret meget, så havde jeg jo dog ikke været ham for dyr, synes jeg.

Den 26. mar. 1923 blev jeg konfirmeret og den og den 1. apr. Stillede jeg i min gamle plads, for anden kom jo hen på vinteren og ville nok have mig igen, jeg fik 30.kr. om måneden. Den første sommer var vi 1. forkarl 1. anden karl. 1. fodermester 2. piger plus drengen mig. Sommeren var der 2. karle 2. piger og mig til at malke. Vi havde fået en ny forkarl Peter Andersen fra Mølmark ved Broager. Jeg skulle jo mest hjælpe manden med passe køerne, men en gang imellem fik jeg lov til at køre med hestene, og det var jo fremtidsdrømme.

Peter Andersen blev forlovet med naboens datter på Lønsømai og den 1. maj rejste han ind som soldat. Ved et nytårsbal da han var hjemme på orlov fortalte han mig at han skulle være bestyre på sviger moderens gård og om jeg ikke ville være anden karl hos ham til 1. maj 1924 med 45 kr. i måneden, det var et venligt klap på skulderen for en der ikke duede til ret meget. Da min chef spurgte mig sidst på sommeren om jeg ville blive kunne jeg jo forklare ham at jeg var blevet fæstet som anden karl. Det mente han nu kunne være svært for mig at kunne klare, men jeg lovede mig selv at det skulle jeg vise ham at jeg kunne.

Det ældre ægtepar er

Jørgen JØRGENSEN og Anna Marie Christensen DALL

Hans CHRISTENSEN, * 3 sep 1873 og Cathrine JØRGENSEN, * 16 jun. 1884.

Deres søn.

Christen Hansen Christensen, * 15 aug. 1908